

Dankzij filosofieles op de lagere school kunnen kinderen helderder denken en worden ze toleranter

Schotland kweekt kleine wijsneuzen

Reportage

Sinds 2001 krijgen Schotse kinderen op de lagere school les in filosofie. En wat blijkt? Hun IQ gaat blijvend omhoog. **Van onze correspondent Gert-Jan van Teeffelen**

CLACKMANNANSHIRE ‘Wie wil deze meneer iets vertellen over de filosofieles?’, vraagt de juf aan een klas van St. John’s Primary School, een openbare lagere school in het Schotse plaatsje Alloa. ‘Ikke!’, en er schieten vijftien handen omhoog. ‘Vooruit, allemaal dan, maar wel rustig graag.’

‘Ik heb geleerd over moeilijke vragen na te denken’, vertelt Kyra (9). ‘Bijvoorbeeld wat je moet doen als je een pinguïn bent, en je mag kiezen tussen de Noordpool en Frankrijk. Op de Noordpool wonen al je vrienden, maar in Frankrijk is het lekker warm. Mijn moeder vindt het maar gek als ik het over dat soort dingen heb.’

Een klasgenootje meldt dat het soms geoorloofd is te liegen. ‘Als je iemand geen pijn wilt doen bijvoorbeeld.’ Een ander valt het jongetje in de rede en begint een lang verhaal over een paard. ‘Het gaat over eerlijkheid’, verduidelijkt ze trots.

De lessen vinden ze zonder uitzondering geweldig.

Sinds 2001 krijgen kleine kinderen in de Schotse gemeenten Clackmannanshire filosofieles, *philosophical enquiry* geheten. Niet in de leer van bekende filosofen, maar aan de hand van plaatjes en (dieren)verhalen, waarover ze met elkaar en de onderwijzer discussiëren. Prikkelende voorbeelden die voor velerlei uitleg vatbaar zijn.

Neem deze fabel van Aesopus. Een man die een lange reis moet ondernemen, huurt een ezel voor het dragen van zijn tassen. De eigenaar van de ezel vergezelt hem, en na enkele uren lopen is het tijd voor een pauze. Het is bloedheet, en de reiziger gaat in het stukje schaduw naast de ezel zitten om bij te komen.

Het duurt niet lang of de eigenaar van de ezel krijgt het ook erg warm. ‘Wil je even aan de kant gaan?’, zegt hij. ‘Het is mijn ezel, dus ook zijn schaduw is van mij.’ De reiziger is verbaasd. ‘Ik heb de ezel gehuurd, dus zijn schaduw ook!’ Er ontstaat ruzie. En terwijl de mannen bekvechten, verdwijnt de ezel in de verte.

Na het voorlezen begint de onderwijzer vragen te stellen. Met wie zijn jullie het eens? Waarom? Wat is een schaduw eigenlijk?

Kun je eigenaar zijn van een schaduw? Waarom wel/niet? Was er een andere oplossing mogelijk? Om via deze socratische methode bij het onderliggende thema te komen: waarom delen mensen dingen? En waarom soms niet?

‘Het mooie van dit soort filosofische vragen is dat ze al in de aard van kinderen zitten’, zegt Paul Cleghorn, tot voor kort hoofdonderwijzer in Alloa en tegenwoordig adviseur van de gemeente. Hij is de grote aanjager van het project. ‘Maar thuis of op school zijn we niet gewend hen geleide vragen te stellen. Het stimuleert ze tot rationeel, onafhankelijk denken en leert ze argumenteren. De leraar heeft een rol als bemiddelaar, in plaats van de overdrager van voorgescreven informatie.’

De lessen duren maar een uur per week, maar de resultaten zijn verbluffend. Onder toezicht van hoogleraar Keith Topping onderzocht Dundee University een groep van ruim honderd leerlingen. Bij hen lag het IQ na anderhalf jaar gemiddeld 6,5 punten hoger dan bij een controlegroep die het gewone onderwijsprogramma had gevolgd. Uit een vervolgstudie bleek dat deze winst behouden blijft op de middelbare school, ook als de

filosofielessen daar geen vervolg krijgen.

Intussen zijn duizenden Schotse kinderen op deze manier geschoold. In Clackmannanshire gebruiken 25 scholen de methode, elders in Schotland nog eens vijftig, schat Cleghorn. Hij is bezig met een nieuwe oefen-dvd. Het is de bedoeling dat onderwijzers, zonder zelf filosofisch onderlegd te zijn, na twee dagen cursus aan de slag kunnen.

De gemeten sprong in IQ is mooi meegenomen, maar de positieve gevolgen voor de kinderen liggen ook op het sociale en emotionele vlak. Behalve dat ze effectievere denkers en betere probleemoplossers werden, kregen ze meer zelfvertrouwen en begrip voor elkaar. Kinderen die vroeger hun mening niet durfden te geven, deden dat nu hardop en beargumenteerd.

‘De kinderen zijn toleranter geworden en kunnen het met elkaar oneens zijn zonder dat het agressief wordt’, is een andere waarneming. Ze leren vanuit verschillende perspectieven kritisch naar een situatie te kijken, en ontdekken dat er niet alleen maar ‘goede’ of ‘foute’ antwoorden zijn. Dit onafhankelijke denken komt goed van pas bij andere vakken.

De Schotse overheid heeft geld beschikbaar gesteld om ook op middelbare scholen te beginnen. In het buitenland is de methode hier en daar al opgepikt. Zo zijn de boeken van Cleghorn vertaald in het Koreaans. Enkele scholen gebruiken de methode ook voor kinderen vanaf 4 jaar.

Veel onderwijzers staan verbaasd over de diepte en helderheid van de gedachten bij leerlingen. Zo kwam Hannah (7) bij het bespreken van het thema geluk tot de volgende conclusie: ‘Geluk komt niet van dingen. Die zijn als een prettige deken over je heen, waardoor je denkt dat je gelukkig bent. Maar daaronder zit nog steeds de zelfde jij. Geld zal je niet gelukkig maken. Je moet het zien als een tevredenheid die binnenin je zit.’